

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐ ԱՆՁԱՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ, ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 9-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

12 փետրվարի 2019թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Հ. Թովմասյանի (նախագահող), Ա. Գյուլումյանի, Ա. Դիլանյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմող՝ ՀՀ վարչական դատարանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական փորձաքննության վարչության իրավական ապահովման բաժնի պետ Ա. Քոչարյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22, 41 և 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի դիմումների հիման վրա՝ «Պաշտոնատար անձանց գոր-

ծունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» միավորված գործը:

«Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» (Օրենքի վերնագիրը փոփոխվել է՝ 07.03.2018թ., ՀՕ-143-Ն օրենքով) Հայաստանի Հանրապետության օրենքն (այսուհետ՝ Օրենք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2014 թվականի փետրվարի 4-ին, Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2014 թվականի փետրվարի 13-ին, ուժի մեջ է մտել՝ 2014 թվականի հուլիսի 1-ից:

Օրենքի «Անցումային դրույթներ» վերտառությամբ 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է.

«2014 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում կենսաթոշակ է նշանակվում նաև՝

1) «Դատախազության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 62-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով սահմանված հիմքերով դատախազի պաշտոնից ազատված անձին, եթե նա ծնվել է մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը.

2) «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ և 3-րդ կետերով սահմանված հիմքերով հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոնից ազատված անձին:

Սույն մասով սահմանված մասնագիտական աշխատանքային ստաժում օրացուցային հաշվարկով հաշվառվում են Հայաստանի Հանրապետությունում դատախազի (մինչև 2007 թվականի դեկտեմբերի 1-ը՝ դատախազի տեղակալի, դատախազի օգնականի և դատախազության գիտաուսումնական հաստատությունների՝ դասային աստիճան շնորհված աշխատողների), Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության քննիչի, պաշտպանության բնագավառի պետական լիազոր մարմնի քննիչի, ազգային անվտանգության մարմիններում քննիչի (ներառյալ՝ մինչև 2007 թվականի դեկտեմբերի

1-ը՝ դատախազության քննիչի, քննչական վարչության, բաժնի կամ բաժանմունքի պետի, պետի տեղակալի), հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի, ԽՍՀՄ դատախազության համակարգում դատախազի և քննիչի պաշտոնում աշխատած ժամանակահատվածը, Հայաստանի Հանրապետությունում և ԽՍՀՄ-ում դատավորի պաշտոն զբաղեցնելու ժամանակահատվածը, ինչպես նաև պարտադիր ժամկետային զինվորական ծառայության ժամանակահատվածը:

Սույն մասով սահմանված կենսաթոշակի չափը հաշվարկվում է հաշվարկային աշխատավարձի 70 տոկոսի չափով. 20 տարուց ավելի մասնագիտական աշխատանքային ստաժի յուրաքանչյուր լրիվ տարվա համար կենսաթոշակին ավելանում է հաշվարկային աշխատավարձի 2 տոկոսը, իսկ մինչև դատախազի պաշտոն զբաղեցնելը աշխատած և մասնագիտական աշխատանքային ստաժում չհաշվառվող յուրաքանչյուր տարվա համար՝ մեկ տոկոսը: Սույն մասով սահմանված կենսաթոշակի չափը չի կարող գերազանցել հաշվարկային աշխատավարձի չափը:

Դատախազի պաշտոն զբաղեցրած անձի հաշվարկային աշխատավարձի չափը որոշվում է դատախազի զբաղեցրած վերջին պաշտոնի համար մինչև 2014 թվականի հուլիսի 1-ը գործող օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկված աշխատավարձի (պաշտոնային դրույքաչափի և դատախազի, դատավորի, դատախազության քննիչի պաշտոնում աշխատած տարիների համար տրվող հավելավճարի հանրագումարի) 90 տոկոսի չափով՝ հաշվի առնելով վերջին պաշտոնը, դասային աստիճանը և դատախազի, դատավորի, դատախազության քննիչի պաշտոնում աշխատած տարիները դատախազի պաշտոնից ազատվելու օրվա դրությամբ:

Հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոն զբաղեցրած անձի հաշվարկային աշխատավարձի չափը որոշվում է հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի զբաղեցրած վերջին պաշտոնի համար մինչև 2014 թվականի հուլիսի 1-ը գործող օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկված աշխատավարձի (պաշտոնային դրույքաչափի, դասային աստիճանի համար տրվող հավելման և հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի, դատախազի կամ քննիչի պաշտոնում աշխատած

տարիների համար տրվող հավելման հանրագումարի) և այդ գումարից հաշվարկված եկամտային հարկի տարբերության չափով՝ հաշվի առնելով վերջին պաշտոնը, դասային աստիճանը և հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի, դատախազի կամ քննիչի պաշտոնում աշխատած տարիները հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոնից ազատվելու օրվա դրությամբ:

Հաշվարկային աշխատավարձը հաշվարկելու կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը:

Սույն օրենքն ուժի մեջ մտնելու օրվա դրությամբ սահմանադրական դատարանի անդամի պաշտոն զբաղեցրած անձի կենսաթոշակի չափը հաշվարկվում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում կենսաթոշակ է նշանակվում նաև սույն մասի 1-ին և 2-րդ կետերում նշված այն անձանց, որոնք դատախազի կամ հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոնում նշանակվել են մինչև 2017 թվականի հունիսի 1-ը՝ «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 51-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոն զբաղեցնելուց հետո»:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի (ի դեմս դատավոր Լ. Հակոբյանի) 2018 թվականի սեպտեմբերի 24-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է, որով ներկայացվել է Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի՝ 2018 թվականի սեպտեմբերի 18-ի թիվ ՎԴ/14459/05/17 գործով «ՀՀ սահմանադրական դատարան դիմելու մասին» որոշումը, և Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի (ի դեմս դատավոր Ա. Հարությունյանի) 2018 թվականի դեկտեմբերի 3-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը, որով ներկայացվել է Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանի՝ 2018 թվականի նոյեմբերի 29-ի թիվ ՎԴ/6695/05/17 գործով «Վարչական

գործի վարույթը կասեցնելու և Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան դիմելու մասին» որոշումը:

ՀՀ վարչական դատարանի նշված դիմումների հիման վրա քննության ընդունված գործերը Սահմանադրական դատարանի 2018 թվականի դեկտեմբերի 4-ի աշխատակարգային որոշմամբ միավորվել են:

Ուսումնասիրելով դիմումները, գործում առկա գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաև վերլուծելով Օրենքի համապատասխան դրույթները և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Դիմողների դիրքորոշումները

Դիմողը (ի դեմս դատավոր Լ. Հակոբյանի), վերլուծելով Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 25-րդ կետը, 55-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերը, 190-րդ հոդվածը, եզրակացնում է, որ քննիչին վերապահված գործառույթը և լիազորություններն իրականացնում են Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության և հարկային կամ մաքսային մարմինների քննիչները: Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքը՝ վերը թվարկված քննիչների կատարած աշխատանքի բնույթի և ծավալի, լիազորությունների շրջանակի առումով, որևէ տարբերակում չի կատարում:

Դիմողը, վկայակոչելով «Ազգային անվտանգության մարմինների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 21-րդ հոդվածը, «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 70-րդ հոդվածը, «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 38 և 56-րդ հոդվածները, «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 27-րդ հոդվածը, «Հարկային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 16-րդ հոդվածը, «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 17 և 18-րդ հոդվածները, ինչպես նաև Օրենքի 2 և 9-րդ հոդվածները, նշում է, որ Հայաստանի Հանրապե-

տության օրենսդրությունը երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի իրավունք է վերապահել Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության մարմնի քննիչներին՝ երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի իրավունք ունեցող սուբյեկտների շրջանակում չներառելով հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներին: Նման կարգավորմամբ օրենսդիրը դրսևորել է տարբերակված մոտեցում, մի կողմից՝ Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության և ազգային անվտանգության մարմնի քննիչների, և մյուս կողմից՝ հարկային և մաքսային մարմինների քննիչների միջև:

Ելնելով վերոգրյալից՝ դիմողը գտնում է, որ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը՝ այնքանով, որքանով երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի իրավունք չի վերապահում նաև հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներին, հակասում է Սահմանադրության 29-րդ հոդվածին, քանի որ դրսևորվում է չարդարացված տարբերակված մոտեցում, մի կողմից՝ Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության մարմնի քննիչների և, մյուս կողմից՝ հարկային և մաքսային մարմինների քննիչների միջև:

Դիմողը (ի դեմս դատավոր Ա. Հարությունյանի) վիճարկում է «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին պարբերության սահմանադրականությունը: Դիմողը, վերլուծելով նշված իրավանորմը և «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» ՀՀ օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին պարբերությունը, հայտնում է, որ կենսաթոշակ նշանակվում է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության ծառայողին **2014 թվականի հուլիսի 1-ի** դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում, իսկ ՀՀ քննչական կոմիտեի ծառայողին՝ **2017 թվականի հուլիսի 1-ի** դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու պայմաններում: Ըստ դիմողի՝ վիճարկվող նորմը խախտում է խտրականության արգելքի սահմանադրաիրավական սկզբունքը:

Վերոգրյալի հիման վրա դիմողը գտնում է, որ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին պարբերությունն այնքանով, որքանով ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննիչների համար կենսաթոշակի իրավունք է նախատեսում 2014թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում, հակասում է Սահմանադրության 29-րդ հոդվածին:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողը, վկայակոչելով Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-881, ՍԴՈ-1142 որոշումները, Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի՝ կենսաթոշակային կամ սոցիալական ապահովության իրավունքին վերաբերող մի շարք որոշումներ, հայտնում է, որ օրենսդիրն ամրագրել է վիճարկվող դրույթը՝ հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ անձի կենսաթոշակային ապահովության իրավունքին համապատասխան՝ գործում է պետության համարժեք պարտականությունը՝ այդ իրավունքի պատշաճ ապահովման ուղղությամբ այն չափով, որքանով պետության տվյալ պահի տնտեսական զարգացվածության աստիճանը հնարավորություն է տալիս:

Պատասխանողի կարծիքով՝ օրենսդիրն Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասում երկարամյա ծառայության կենսաթոշակի իրավունք չի վերապահել հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներին՝ այն վերապահելով Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, դատախազության, Ազգային անվտանգության ծառայության քննիչներին: Ըստ պատասխանողի՝ օրենսդիրը հիմնվել է բացառապես աշխատանքային օրենսդրության, կենսաթոշակային իրավահարաբերությունները կարգավորող օրենսդրության, քրեաիրավական, քրեադատավարական, մաքսային և հարկային օրենսդրության համակարգային վերլուծության և համապարփակ գնահատման արդյունքների վրա, որտեղ սահմանադրաիրավական վեճի առարկա հանդիսացող իրավակարգավորման օբյեկտիվ հիմք և իրավաչափ նպատակ են հանդիսացել որոշակի հստակ տարբերությունները, մասնավորապես, աշխատանքի ամբողջ ծավալի բնույթով պայմանավորված կարգավիճակի առանձնահատկությունները, կողմերի աշխատանքի

ծավալային անհամապատասխանությունը, ինչպես նաև աշխատանքի առանձնահատկություններից և վտանգներից բխող բովանդակային ոչ նույնականությունը:

Հետևաբար, ըստ պատասխանողի՝ «կենսաթոշակի հաշվարկման, ինչպես նաև վերահաշվարկման ընտրությունը պետության հայեցողության սահմաններում է», քանի դեռ այն չի հակասում Սահմանադրության պահանջներին կամ Հայաստանի Հանրապետության կողմից միջազգայնորեն ստանձնած պարտավորություններին:

Պատասխանողը հայտնում է, որ Հայաստանի Հանրապետության սոցիալական ապահովման համակարգի ներկա իրավական կանոնակարգումները պայմանավորված են նաև երկրի ֆինանսատնտեսական և նյութական հնարավորություններով, ինչն օբյեկտիվորեն միտված է երաշխավորելու ՀՀ քաղաքացիների սոցիալական ապահովության իրավունքի լիարժեք և արժանապատիվ իրականացումը:

Ելնելով վերոգրյալից՝ պատասխանողը գտնում է, որ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված դրույթը համապատասխանում է Սահմանադրության պահանջներին:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, մասնավորապես, անդրադառնալ հետևյալ հարցադրումներին.

- արդյո՞ք Հայաստանի Հանրապետությունում գործող տարբեր քննչական մարմինների քննիչների կարգավիճակների միջև օրենսդրական տարբերակում առկա է, թե՛ ոչ,

- արդյո՞ք կենսաթոշակային ապահովության տեսանկյունից նշված պաշտոնատար անձանց միջև առկա օրենսդրական տարբերակումը համապատասխանում է Սահմանադրության 29-րդ հոդվածով նախատեսված՝ օրենքի առջև ընդհանուր հավասարության և խտրականության արգելքի սկզբունքներին:

Վերոգրյալի հիման վրա՝ Սահմանադրական դատարանը սույն գործով վիճարկվող իրավակարգավորման սահմանադրականությունը քննում է Սահմանադրության 29 և 83-րդ հոդվածների համատեքստում:

Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համակարգային առումով փոխկապակցված է նույն Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում պարզել նաև այդ դրույթի համապատասխանությունը Սահմանադրությանը:

Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «1. Սույն օրենքով սահմանված կենսաթոշակի իրավունք ունի՝

1) (կետն ուժը կորցրել է 04.03.15 ՀՕ-14-Ն օրենքով)

2) Սահմանադրական դատարանի դատավորը՝

ա. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված հիմքով լիազորությունների դադարման դեպքում՝ անկախ տարիքից,

բ. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով, 2-րդ մասի 4-րդ կետով նախատեսված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով լիազորությունների դադարման կամ դադարեցման դեպքերում,

գ. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 88-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված դեպքում.

2.1) Ազգային ժողովի ընտրած Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամի պաշտոնում առնվազն հինգ տարի պաշտոնավարած անձը, որի լիազորությունները դադարել կամ դադարեցվել են համապատասխանաբար դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու կամ իր պաշտոնում նշանակվելուն խոչընդոտող ֆիզիկական արատ կամ հիվանդություն ձեռք բերելու հիմքով.

2.2) առնվազն մեկ սահմանադրական ժամկետ Ազգային ժողովի ընտրած Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամի պաշտոնում պաշտոնավարած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

2.3) առնվազն մեկ ժամկետ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ գործող միջազգային դատարանի դատավորի պաշտոնում պաշտոնավարած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

3) դատավորի պաշտոնում առնվազն 10 տարի պաշտոնավարած անձը, որի լիազորությունները դադարեցվել կամ դադարել են «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական օրենքի 160-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված հիմքով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու կամ դատավորի պաշտոնում նշանակվելուն խոչընդոտող ֆիզիկական արատ կամ հիվանդություն ձեռք բերելու հիմքերով.

4) դատախազի պաշտոնում առնվազն 10 տարի պաշտոնավարած անձը, որը պաշտոնից ազատվել է «Դատախազության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 62-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված հիմքով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու կամ դատախազի պաշտոնում նշանակվելուն խոչընդոտող ֆիզիկական արատ կամ հիվանդություն ձեռք բերելու հիմքերով.

5) հատուկ քննչական ծառայությունում առնվազն 10 տարի ծառայած ծառայողը, որը պաշտոնից ազատվել է «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ և 5-րդ կետերով սահմանված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով.

5.1) Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեում առնվազն 10 տարի ծառայած ծառայողը, որի լիազորությունները դադարել են «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 22-րդ

հողվածի 1-ին մասի 3-րդ և 5-րդ կետերով սահմանված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով.

6) առնվազն մեկ սահմանադրական ժամկետ Հայաստանի Հանրապետության մարդու իրավունքների պաշտպանի պաշտոնը զբաղեցրած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

7) առնվազն մեկ սահմանադրական ժամկետ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավորի պաշտոն զբաղեցրած կամ հինգ տարի Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի պատգամավորի պաշտոն զբաղեցրած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

7.1) առնվազն մեկ սահմանադրական ժամկետ Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի նախագահի պաշտոնն զբաղեցրած կամ վեց տարի Ազգային ժողովի վերահսկիչ պալատի նախագահի պաշտոնն զբաղեցրած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

8) սույն օրենքի հավելված N 1-ով սահմանված պաշտոններում, օտարերկրյա պետությունում գործող դիվանագիտական ծառայության մարմինների ղեկավարի պաշտոնում առնվազն 10 տարի պաշտոնավարած անձը՝ 65 տարին լրանալու դեպքում.

9) Հանրապետության նախագահը, Ազգային ժողովի պատգամավորները, Կառավարության անդամները, Սահմանադրական դատարանի և այլ դատարանների դատավորները, Ազգային ժողովի ընտրած Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամները, Մարդու իրավունքների պաշտպանը, Հաշվեքննիչ պալատի նախագահը, դատախազները, հատուկ քննչական ծառայության, քննչական կոմիտեի ծառայողները՝ իրենց պաշտոնեական պարտականությունները կատարելիս կամ դրանք կատարելու առնչությամբ ստացած վնասվածքի կամ խեղման պատճառով աշխատանքային գործունեությամբ զբաղվելու կարողության 3-րդ աստիճանի սահմանափակում ունեցող հաշմանդամ ճանաչվելու դեպքում»:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Քննչական մարմինների, հավասարապես նաև քննիչների իրավական կարգավիճակի որոշիչ տարրերից մեկը՝ նրանց գործառույթը, իր ընդհանրական ամրագրումն է ստացել Սահմանադրության 178-րդ հոդվածի 1-ին մասում, համաձայն որի՝ քննչական մարմիններն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով կազմակերպում և իրականացնում են մինչդատական քրեական վարույթը:

Սահմանադրության նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ քննչական մարմինների կարգավիճակը, լիազորությունները, կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում են օրենքով:

Սահմանադրության մեջ ընդգրկելով քննչական մարմինների վերաբերյալ դրույթներ՝ ըստ էության, ընդգծվել է մինչդատական վարույթում դրանց առնվազն գործառույթային ինքնուրույնությունը:

Քննիչների կարգավիճակի հետ կապված հարաբերություններն իրենց կարգավորումն են ստացել նաև Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան հոդվածներում: Մասնավորապես, նշված օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 25-րդ կետի համաձայն՝ քննիչ է Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության, հարկային կամ մաքսային մարմինների պաշտոնատար անձը, որն իր իրավասության սահմաններում քրեական գործով կատարում է նախաքննություն:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերի համաձայն՝

«1. Քննիչը պետական պաշտոնատար անձ է, որն իր իրավասության սահմաններում քրեական գործով իրականացնում է նախաքննություն:

2. Քննիչը լիազորված է հանցագործության դեպքով նախապատրաստել նյութեր և հարուցել քրեական գործ և սույն օրենսգրքով սահմանված ենթակայության կանոններին համապատասխան գործն ընդունել իր վարույթ կամ քննության համար ուղարկել այլ քննիչի, իր վարույթում եղած գործի քննության ընթացքում հարուցել քրեական գործ,

եթե հայտնաբերվել է նոր հանցագործության դեպք, որը կատարել է այլ անձ: Քննիչը նաև իրավասու է սույն օրենսգրքի դրույթներին համապատասխան մերժել քրեական գործ հարուցելը: Քննիչը քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման պատճենը 24 ժամվա ընթացքում ուղարկում է դատախազին՝ որոշման օրինականությունը ստուգելու նպատակով:

3. Քրեական գործն իր վարույթն ընդունելուց հետո քննիչը գործի բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննության համար լիազորված է ինքնուրույն ուղղություն տալ քննությանը, ընդունել անհրաժեշտ որոշումներ, սույն օրենսգրքի դրույթներին համապատասխան իրականացնել քննչական և այլ դատավարական գործողություններ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ քրեական դատավարական օրենքով նախատեսվում է դատարանից ստանալ թույլտվություն: Քննիչը պատասխանատվություն է կրում քննչական և այլ դատավարական գործողություններն օրինական ու ժամանակին կատարելու համար»:

Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 189-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական գործերով նախաքննություն կատարում են Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության, հարկային և մաքսային մարմինների քննիչները: Նույն օրենսգրքի 190-րդ հոդվածը կարգավորում է քննչական ենթակայության կանոնները: Օրինակ՝ նշված հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ նախաքննությունը Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 104-164, 166-187, 190.1, 190.2, 191, 192, 195-201, 204, 212-214, 218, 222, 223, 225, 225.1, 227-232, 235-249 (բացառությամբ 235.1 հոդվածի), 251-298 (բացառությամբ 267.1 հոդվածի), 300, 300.1, 300.2, 301, 301.1, 308-328 (բացառությամբ 310.1 հոդվածի), 331-332.5, 336, 341, 341.1, 341.2, 343-345.1, 347-355 հոդվածներով նախատեսված հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով կատարում են Քննչական կոմիտեի քննիչները:

Միևնույն ժամանակ Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի առանձին հոդվածներով (188, 189, 189.1, 193, 194, 202, 203, 205 (բացառությամբ մաքսային իրավահարաբերություններին վերաբերող հանցագործության), 207-211 հոդ-

վածներ) նախատեսված հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով նախաքննությունը կարող են կատարել ինչպես Քննչական կոմիտեի, այնպես էլ հարկային մարմինների քննիչները (Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Բացի դրանից, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 190-րդ հոդվածով նախատեսված են նաև, այսպես կոչված, շարունակական ենթակայության կանոններ, ըստ որոնց՝ քննչական մի մարմինը նախաքննություն է իրականացնում նաև քննչական այլ մարմինների քննությանը ենթակա հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով, եթե այդ հանցագործությունները բացահայտվել են իր վարույթում գտնվող գործի քննության ընթացքում (190-րդ հոդվածի 8 և 9-րդ մասեր):

Վերոնշյալ իրավանորմերի վերլուծության արդյունքում Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում գործող բոլոր քննչական մարմինների քննիչների **կարգավիճակը, ըստ էության, նույնն է. նրանք իրականացնում են Սահմանադրությամբ քննչական մարմիններին վերապահված գործառույթի (քրեական գործով նախաքննության) իրականացմանն ուղղված մասնագիտական գործունեություն:**

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նաև նշել, որ նախաքննության փուլում քրեական գործերի ենթակայությունը, որը, ինչպես հետևում է Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի բովանդակությունից, առանձին դեպքերում զուտ պայմանական բնույթ է կրում, որևէ էական ազդեցություն չի կարող գործել քննիչի կարգավիճակի վրա՝ ոչ նրա գործունեության ծավալի և ոչ էլ այդ գործունեության բովանդակության իմաստով, և, հավասարապես, չի կարող դիտարկվել որպես որևէ առավելության կամ արտոնության տրամադրման առումով տարբերակված մոտեցման համար օբյեկտիվ հիմնավորում:

4.2. Սահմանադրության 1-ին հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունն ինքնիշխան, ժողովրդավարական, **սոցիալական**, իրավական պետություն է: Անձի սոցիալական ապահովության իրավունքն ամրագրված է Սահմանադրության

83-րդ հոդվածում, համաձայն որի՝ յուրաքանչյուր ոք, օրենքին համապատասխան, ունի մայրության, բազմազավակության, հիվանդության, հաշմանդամության, աշխատավարում դժբախտ պատահարների, խնամքի կարիք ունենալու, կերակրողին կորցնելու, ծերության, գործազրկության, աշխատանքը կորցնելու և այլ դեպքերում սոցիալական ապահովության իրավունք:

Ինչպես նշել է Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2014 թվականի ապրիլի 2-ի ՍԴՈ-1142 որոշման մեջ՝ սոցիալական ապահովությունն անձի իրավունք լինելուց զատ պետության պոզիտիվ պարտավորությամբ պայմանավորված նպատակային գործառույթ է:

Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, ազգային անվտանգության, հարկային կամ մաքսային մարմինների քննիչների սոցիալական ապահովության, մասնավորապես՝ կենսաթոշակի իրավունքի հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են մի շարք իրավական ակտերով:

Այսպես՝ «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 38-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի ծառայողի կենսաթոշակային ապահովությունը, պաշտոնեական պարտականությունները կատարելիս կամ դրանք կատարելու առնչությամբ ստացած վնասվածքի կամ խեղման պատճառով աշխատանքային գործունեությամբ զբաղվելու կարողության 3-րդ աստիճանի սահմանափակում ունեցող հաշմանդամ ճանաչվելու կամ զոհվելու դեպքում քննչական կոմիտեի ծառայողի և նրա ընտանիքի անդամների սոցիալական ապահովությունն իրականացվում է «Պետական պաշտոններ զբաղեցրած անձանց սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով»:

Օրենքի 2-րդ հոդվածի 5.1-ին կետի համաձայն՝ տվյալ օրենքով սահմանված կենսաթոշակի իրավունք ունի Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեում առնվազն 10 տարի ծառայած ծառայողը, որի լիազորությունները դադարել են «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության

օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3 և 5-րդ կետերով սահմանված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով:

«Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին և 2-րդ պարբերությունների համաձայն՝ «Սույն օրենքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ, 3-րդ և 5-րդ կետերով սահմանված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոնից ազատված ծառայողին նշանակվում է կենսաթոշակ, եթե նա քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոնում նշանակվել է սույն օրենքի 51-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն և պաշտոնից ազատվելու օրվա դրությամբ ունի մինչև **2017 թվականի հուլիսի 1-ը ձեռք բերած առնվազն 20 օրացուցային տարվա ծառայության ստաժ**:

Սույն մասով սահմանված ծառայության ստաժում օրացուցային հաշվարկով հաշվառվում են զինվորական ծառայության ժամանակահատվածը և քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոն զբաղեցնելու ժամանակահատվածը»:

«Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 27-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի կենսաթոշակային ապահովությունը, պաշտոնեական պարտականությունները կատարելիս կամ դրանք կատարելու առնչությամբ ստացած վնասվածքի կամ խեղման պատճառով աշխատանքային գործունեությամբ զբաղվելու կարողության 3-րդ աստիճանի սահմանափակում ունեցող հաշմանդամ ճանաչվելու կամ զոհվելու դեպքում Հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի և նրա ընտանիքի անդամների սոցիալական ապահովությունն իրականացվում է «Պետական պաշտոններ զբաղեցրած անձանց սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով:

Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետի համաձայն՝ տվյալ օրենքով սահմանված կենսաթոշակի իրավունք ունի Հատուկ քննչական ծառայությունում առնվազն 10 տարի ծառայած ծառայողը, որը պաշտոնից ազատվել է «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին

մասի 3-րդ և 5-րդ կետերով սահմանված հիմքերով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու հիմքով:

Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ 2014 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում կենսաթոշակ է նշանակվում նաև «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 12-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ և 3-րդ կետերով սահմանված հիմքերով Հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոնից ազատված անձին:

Իսկ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերջին պարբերության համաձայն՝ «2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում կենսաթոշակ է նշանակվում նաև սույն մասի 1-ին և 2-րդ կետերում նշված այն անձանց, որոնք դատախազի կամ հատուկ քննչական ծառայության ծառայողի պաշտոնում նշանակվել են մինչև 2017 թվականի հունիսի 1-ը՝ «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 51-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոն զբաղեցնելուց հետո»:

Օրենքով կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող պաշտոնատար անձանց կենսաթոշակի չափի հաշվարկման ընդհանուր կարգը սահմանված է Օրենքի 5-րդ հոդվածում:

Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետում, ինչպես նաև «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասում նշված կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող քննիչների (հատուկ քննչական ծառայության և քննչական կոմիտեի այն քննիչները, որոնք ընդգրկված չեն Օրենքի 2-րդ հոդվածում նշված սուբյեկտների կազմում և որոնց համապատասխան կենսաթոշակի իրավունքն ապահովվում է անցումային դրույթներով) կենսաթոշակի չափը հաշվարկելու կարգը սահմանված է, համապատասխանաբար՝ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3, 4 և 5-րդ պարբերություններում և «Հայաստանի

Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ պարբերությունում:

«Ազգային անվտանգության մարմինների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 21-րդ հոդվածի համաձայն՝ ազգային անվտանգության մարմիններում աշխատողների (ներառյալ՝ քննչական մարմինների քննիչների) սոցիալական պաշտպանությունն իրականացվում է «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» և «Պետական պաշտոններ և պետական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց վարձատրության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին համապատասխան: Ազգային անվտանգության ծառայության քննչական մարմինների քննիչների կենսաթոշակի իրավունքի հետ կապված հարաբերությունները կարգավորված են, մասնավորապես, «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 70-րդ հոդվածի 1-ին մասով, «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 17-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով, 18-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ըստ որոնց՝ նշված մարմնի քննիչներին տրամադրվում է երկարամյա ծառայության զինվորական կենսաթոշակ: Երկարամյա ծառայության զինվորական կենսաթոշակի չափը հաշվարկվում է «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով:

Ի տարբերություն վերը թվարկված քննչական մարմինների՝ հարկային և մաքսային մարմինների քննիչների կենսաթոշակի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են ընդհանուր հիմունքներով: Այսպես՝ «Հարկային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 16-րդ հոդվածի 4-րդ մասում ուղղակիորեն նշվում է, որ հարկային ծառայողների համար կենսաթոշակային տարիքը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված ընդհանուր կարգով: Հարկ է նշել, որ մաքսային մարմնի քննիչների առնչությամբ որևէ հատուկ վերապահում «Մաքսային ծառայության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը նույնպես չի նախատեսում:

Վկայակոչված իրավանորմերի համակարգային վերլուծության արդյունքներով Սահմանադրական դատարանը հանգում է այն հետևությանը, որ Հայաստանի Հանրապետությունում պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց առնչությամբ իրականացվող պետության սոցիալական քաղաքականությունը, մասնավորապես, վեճի առարկային առնչվող կենսաթոշակի իրավունքի իրացման ոլորտում, ի թիվս այլնի, ունի այն առանձնահատկությունը, որ առանձին կատեգորիայի պաշտոնատար անձանց համար, ելնելով նրանց կարգավիճակի կամ գործառույթների առանձնահատկություններից, օրենսդիրը սահմանել է ավելի բարձր սոցիալական երաշխիքներ և առավել բարենպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք:

Ի թիվս այլոց՝ այդպիսիք են Հատուկ քննչական ծառայության, Քննչական կոմիտեի և Ազգային անվտանգության ծառայության մարմինների քննիչները: Սահմանադրական դատարանը նման եզրահանգման է եկել նշված քննիչների կենսաթոշակային տարիքի, կենսաթոշակի իրավունքի համար անհրաժեշտ աշխատանքային ստաժի, ինչպես նաև կենսաթոշակի չափի հաշվարկման կարգի (մասնավորապես՝ կենսաթոշակի չափի հաշվարկման ելակետային գործակիցների) վերաբերյալ հատուկ օրենքների համապատասխան դրույթների համեմատական ուսումնասիրության արդյունքներով (տես՝ Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ և 5.1-ին մասերը, 5-րդ հոդվածը, 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, «Քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, «Ազգային անվտանգության մարմինների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 21-րդ հոդվածը, «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 18-րդ հոդվածի 1-ին մասը, 19-րդ հոդվածը):

Միևնույն ժամանակ, չնայած քննիչների կարգավիճակով պայմանավորված՝ նրանց նկատմամբ իրականացվող սոցիալական քաղաքականության ընդհանուր մոտեցումներին, այդուհանդերձ, հարկային և մաքսային մարմինների քննիչների նկատմամբ օրենսդրությունը դրսևորել է տարբերակված մոտեցում այն առումով, որ վերոհիշյալ մարմինների քննիչների համեմատությամբ նրանց համար սահմանել է նվազ բարե-

նպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք կամ, այլ կերպ՝ հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներն ընդգրկված չեն հատուկ՝ առավել բարենպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք ունեցող սուբյեկտների կազմում և կենսաթոշակային իրավունքից օգտվում են ընդհանուր հիմունքներով:

Դրանից բացի, օրենսդիրն առավել բարենպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք նախատեսելիս տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերել նաև Հատուկ քննչական ծառայության և Քննչական կոմիտեի քննիչների միջև: Մասնավորապես, չնայած նրան, որ, ըստ էության, և՛ Հատուկ քննչական ծառայության, և՛ Քննչական կոմիտեի քննիչների համար սահմանվել են բարձր սոցիալական երաշխիքներ, միևնույն ժամանակ համապատասխան ստաժ ունեցող Հատուկ քննչական ծառայության քննիչների՝ կենսաթոշակի իրավունքի համար անհրաժեշտ աշխատանքային ստաժը հաշվարկվում է **2014թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ** (համաձայն վիճարկվող դրույթի), իսկ Քննչական կոմիտեի քննիչների՝ **2017թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ** (համաձայն «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 56-րդ հոդվածի 4-րդ մասի), **ինչի արդյունքում վերջիններս ակնհայտ ավելի բարենպաստ վիճակում են հայտնվում, քան նույն պայմաններում Հատուկ քննչական ծառայության քննիչները:**

4.3. Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ կենսաթոշակային ապահովության ոլորտում օրենսդրությունը տարբերակված մոտեցում է ցուցաբերել Քննչական կոմիտեի և Հատուկ քննչական ծառայության, ինչպես նաև՝ Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, Ազգային անվտանգության ծառայության և հարկային կամ մաքսային մարմինների քննիչների միջև, Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող իրավակարգավորումները դիտարկել Սահմանադրությամբ և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայով նախատեսված խտրականության արգելքի սկզբունքի տեսանկյունից:

Սահմանադրության՝ «Խտրականության արգելքը» վերտառությամբ 29-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ խտրականությունը, կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկ կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է:

Անձի նկատմամբ տարբերակված, խտրական վերաբերմունքի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանը հայտնել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

- պետության պոզիտիվ սահմանադրական պարտականությունն է ապահովել այնպիսի պայմաններ, որոնք նույն կարգավիճակն ունեցող անձանց հավասար հնարավորություն կտան իրացնելու, իսկ խախտման դեպքում՝ պաշտպանելու իրենց իրավունքները, հակառակ դեպքում կխախտվեն ոչ միայն հավասարության, խտրականության արգելման, այլ նաև իրավունքի գերակայության և իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքները (ՍԴՈ-731),

- Սահմանադրական դատարանը խտրականության արգելման սկզբունքի շրջանակներում թույլատրելի է համարում օբյեկտիվ հիմքով և իրավաչափ նպատակով պայմանավորված ցանկացած տարբերակված մոտեցում: Խտրականության արգելման սկզբունքը չի նշանակում, որ միևնույն կատեգորիայի անձանց շրջանակում ցանկացած տարբերակված մոտեցում կարող է վերածվել խտրականության: Խտրականության սկզբունքի խախտում է այն տարբերակված մոտեցումը, որը զուրկ է օբյեկտիվ հիմքից և իրավաչափ նպատակից (ՍԴՈ-881),

- խտրականությունն առկա է այն դեպքում, երբ նույն իրավական կարգավիճակի շրջանակներում այս կամ այն անձի կամ անձանց նկատմամբ դրսևորվում է տարբերակված մոտեցում, մասնավորապես՝ նրանք զրկվում են այս կամ այն իրավունքներից, կամ դրանք սահմանափակվում են, կամ ձեռք են բերում արտոնություններ (ՍԴՈ-1224):

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի՝ խտրականության արգելքն ամրագրող 14-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից և ազատություններից օգտվելն ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից: ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ խտրականության արգելքի խնդիր առաջանալու համար պետք է լինի տարբերություն՝ համադրելի իրավիճակներում գտնվող անձանց նկատմամբ վերաբերմունքի միջև:

Ըստ Եվրոպական դատարանի՝ ցանկացած տարբերակում կամ տարբերություն չէ, որ կարելի է խտրականություն համարել: Մասնավորապես, իր վճիռներից մեկում (Andrejeva v. Latvia (GC 18.02.2009, 55707/00, § 81) Եվրոպական դատարանը նշել է. «...տարբերակումը կամ տարբերությունը համարվում է խտրական, եթե այն չունի օբյեկտիվ և ողջամիտ արդարացում, այսինքն՝ եթե այդ տարբերակումը կամ տարբերությունը չի հետապնդում իրավաչափ նպատակ կամ համաչափ չէ հետապնդվող իրավաչափ նպատակին»:

Թեև Սահմանադրության 83-րդ հոդվածի համաձայն՝ օրենսդրին է վերապահված անձի սոցիալական ապահովության, մասնավորապես՝ կենսաթոշակի իրավունքի բովանդակությունը (օրինակ՝ կենսաթոշակի չափը, նշանակման և վճարման կարգը և այլն) որոշակիացնելու լիազորությունը, այդուհանդերձ, Սահմանադրությունը, ի թիվս այլնի, նախ՝ **բացառում է այս իրավունքն ընդհանրապես օրենքով չերաշխավորելը**, այսինքն՝ օրենսդիրը պարտավոր է կենսաթոշակի իրավունքը երաշխավորող օրենք ընդունել: Բացի դրանից, նման օրենքը պետք է լինի որոշակի, կանխատեսելի, չխախտի իրավահավասարության, խտրականության արգելքի սկզբունքները:

Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Քննչական կոմիտեի և Հատուկ քննչական ծառայության, ինչպես նաև՝ Քննչական կոմիտեի, Հատուկ քննչական ծառայության, Ազգային անվտանգության ծառայության և հարկային կամ մաքսային մարմին-

ների քննիչների սոցիալական ապահովության, տվյալ դեպքում՝ կենսաթոշակի իրավունքի իրացմանն ուղղված մոտեցումները պետք է համահունչ լինեն քննիչի կարգավիճակով պայմանավորված՝ նրանց նկատմամբ իրականացվող սոցիալական քաղաքականության ընդհանուր մոտեցումներին՝ հաշվի առնելով պետական իշխանության մարմինների համակարգում համապատասխան քննչական մարմինների ինստիտուցիոնալ դիրքից բխող առանձնահատկությունները:

Սոցիալական ապահովության ոլորտի վերաբերյալ օրենսդրությունն ընդհանուր առմամբ երաշխավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում գործող բոլոր քննչական մարմինների կենսաթոշակի իրավունքը: Միևնույն ժամանակ, օրենսդրության վերլուծությունը վկայում է, որ հարկային և մաքսային մարմինների քննիչների համար երաշխավորված կենսաթոշակի իրավունքը չի արտացոլում քննիչների կարգավիճակով պայմանավորված՝ նրանց նկատմամբ իրականացվող սոցիալական քաղաքականության ընդհանուր մոտեցումները, իսկ Հատուկ քննչական ծառայության և Քննչական կոմիտեի քննիչներին կենսաթոշակ նշանակելու հարցում Հատուկ քննչական ծառայության քննիչների համեմատությամբ Քննչական կոմիտեի քննիչների համար (ովքեր Քննչական կոմիտեի ծառայողի պաշտոնում նշանակվել են «Հայաստանի Հանրապետության քննչական կոմիտեի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 51-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն և պաշտոնից ազատվելու օրվա դրությամբ ունեն մինչև 2017 թվականի հուլիսի 1-ը ձեռք բերած առնվազն 20 օրացուցային տարվա ծառայության ստաժ) օրենսդիրը նախատեսել է կենսաթոշակի հաշվարկման կարգի վերաբերյալ առավել բարենպաստ իրավակարգավորում:

Այսպիսով, մի կողմից՝ հարկային և մաքսային մարմիններում աշխատող քննիչներին սոցիալական քաղաքականության ընդհանուր շրջանակից բացառելը, մյուս կողմից՝ Հատուկ քննչական ծառայության և Քննչական կոմիտեի քննիչների կենսաթոշակի իրավունքի համար անհրաժեշտ աշխատանքային ստաժի հաշվարկման համար տարբեր պայմաններ սահմանելը նույն կարգավիճակում գտնվող անձանց նկատմամբ

տարբերակված մոտեցումներ են, որոնց համար որևէ օբյեկտիվ և ողջամիտ չափանիշ առկա չէ, դրանք հիմնավորված չեն և չեն հետապնդում իրավաչափ նպատակներ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 170-րդ հոդվածով, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 71-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասը՝ դրանում ընդգրկված սուբյեկտների կազմում հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներին չներառելու մասով, ճանաչել Սահմանադրության 29-րդ հոդվածին հակասող:

2. «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ կետը՝ այնքանով, որքանով Հատուկ քննչական ծառայության քննիչների համար Քննչական կոմիտեի քննիչների համեմատ նվազ բարենպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք է սահմանում, ճանաչել Սահմանադրության 29-րդ հոդվածին հակասող:

3. «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված 2-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ դրանում ընդգրկված սուբյեկտների կազմում հարկային և մաքսային մարմինների քննիչներին չներառելու մասով, ճանաչել Սահմանադրության 29-րդ հոդվածին հակասող:

4. Հիմք ընդունելով Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 9-րդ մասի

4-րդ կետը և 19-րդ մասը և հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրական դատարանի որոշման հրապարակման պահին վիճարկվող դրույթները Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելն անխուսափելիորեն կառաջացնի այնպիսի ծանր հետևանքներ հանրության համար, որոնք կխաթարեն այդ պահին տվյալ նորմատիվ իրավական ակտի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, սույն որոշմամբ Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված դրույթների ուժը կորցնելու վերջնաժամկետ սահմանել 2019 թվականի հունիսի 1-ը՝ հնարավորություն տալով Ազգային ժողովին «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» օրենքի իրավակարգավորումները համապատասխանեցնելու սույն որոշման պահանջներին:

5. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Հ. ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

12 փետրվարի 2019 թվականի
ՍԴՈ-1443